

TERESA BAYÉS

MEMÒRIES DE LA MEVA VIDA

ESPOLLA, ALT AMPURDÀ

INDEX

	Pàgina
1. Pròlec.....	4
2. Pròlec de l'autora.....	5
3. Introducció.....	6
4. Records vius inesborrables, tant com duri la memòria.....	9
5. La meva infantesa.....	12
6. La meva joventut i maduresa.....	26
7. L'etapa de la tercera edat.....	37
8. Les meves relacions a través del Restaurant "La Masía".....	41
9. La meva amistat amb Joan Carda i la seva família.....	45
10. Els meus viatges.....	49
11. Epíleg.....	58

RELACIÓ DE FOTOGRAFÍES

Foto n°/ Referencia

1. Els meus pares anegant el hort de Marçà, any 1935.
2. La senyora Teresa el dia que va fer 64 anys, en la seva visita a Sant Pere de Rodes i a Sant Salvador.
3. La meva cosina Roser a la porta del seu restaurant.
4. El mas dels meus avis, Can Magí, a Sant Pere de Rodes.
5. Un dinar de família al Mas Ventós, l'estiu de l'any 1998.
6. En Can Tienet Flaquer tenia 17 anys.
7. Al jardí del pati de Can Tienet Flaquer, quan jo tenia 16 anys.
8. En la carretera de Roses, a l'edat de 16 anys.
9. A l'escola de Vilajuïga, quan jo tenia 2 anys.
10. La meva germana i el meu germà, quan tenien quinze i deu anys, respectivament.
11. La meva germana, Paquita, els meus cosins: Paquita, Paco, Maria i jo.
12. Aquesta foto la vàrem fer per al meu pare, perquè ens coneguera allà al camp de concentració, la meua germana tenia disset anys, el meu germà dotze i jo quinze anys.
13. En aquesta fotografia s'aprecia les vaques d'en Miquel de "Cal Negus".
14. La meva germana Paquita als setze anys i jo amb vuit anys.
15. El meu pare En Joan Bayés Pons, l'any 1936.
16. La meva germana Paquita, tenia entre divuit i dinou anys.
17. Aquesta foto és a l'escola, quan jo tenia entre deu u onze anys.
18. Excursió del Col·legi "Escuelas Nacionales Vilajuïga", en l'any 1945, tenia per entonses 12 anys.
19. Aquesta foto és de la meva Primera Comunió, a l'edat de deu anys.
20. Entre els 17 i els 18 anys amb un vestit fet per mi mateixa.
21. Aquesta foto és a Roses, amb la Montse, la Trini i jo a l'edat de 15 anys.
22. Montserrat i jo en Vilajuïga, el 23 de maig de 1951, tenia 17 anys.
23. Una de les postals en poemes dedicats dels amics.
24. Teresa amb Pere Gummà i Teixidor, l'any 1955.
25. El dia de la meva boda amb en Pere, el 15 de juny en Vilajuïga.
26. Unes altres fotografies del dia de la meva boda amb en Pere, el 15 de juny en Vilajuïga.
27. Amb la meva filla Montserrat, quant tenia uns 6 mesos.
28. Montserrat, quant tenia dos anys.
29. Viatje a Estrasburgo, amb el oncle en Pere, l'any 1957.
30. La meva germana Paquita, la meva filla Montserrat i jo, en l'any 1959.
31. La meva germana Paquita "la grant", el meu cunyat Arsenio i el meu nebot Angel.
32. Aquest és el fill de la meva germana Paquita, Àngel.
33. El dia que vaig complir 65 anys.
34. El díumentge del Ram, la meva filla, el meu gendre i els meus nets amb els avis Miquel i Teresa.
35. Els meus nets, Pere i Xavi, l'any 1991.

36. Altra imatge dels meus nets, Pere i Xavi.
37. Xavi, que estudia electrònica.
38. El meu net Pere i la seva promesa.
39. Amics del Campament Militar CIR n° 9, en el restaurant “La Masía” de Sant Climent de Sescebes, amb Manolo de Madrid i Xavi del País Basc.
40. Records del CIR n°9, en Sant Climent de Sescebes.
41. Amics del CIR n° 9 en Sant Climent. En la fotografia Angel de Madrid.
42. Els fills d’Angel de Madrid, que cada any m’envia una foto dels nens i un dècim de casa Manolita.
43. Amics del Campament Militar CIR n°9 de Sant Climent. Manolo de Madrid i la seva filla.
44. Amics del Campament Militar CIR n°9 de Sant Climent. Alfredo d’Arenys de Mar.
45. Joan Carda durant el Servei Militar en el CIR n° 9 de Sant Climent de Sescebes (Figueres, Girona), l’any 1.983.
46. Amics de la mili de Castelló. D’esquerra a dreta i de dalt a baix, Vicent Meseguer (Vila-real), Andrés Arnau (Moncòfar), Ximo García (Almassora), Manolo Ahicart (Adzaneta), Joan Carda (Vila-real) i un noi de Terol.
47. Una simpàtica foto de Joan preparant una paella el dia qu’és và llicenciar.
48. Joan Carda i la seva família amb el meu marit en Pere, a casa dels seus pares a Vila-real junt els seus fills, Roser i Joan, allà per l’any 1998.
49. Roser i Joan quan eren petits, en una celebració amb motiu de les festes patronals de Vila-real, en el mes de maig, dedicades a Sant Pasqual.
50. En la foto están tots els amics de Joan que van la mili en el CIR n° 9 en Sant Climent de Sescebes, en l’any 1.983. D’esquerra a dreta i de dalt a baix Vicent Meseguer de Vila-real, Andrés Arnau de Moncòfar, Joan Carda de Vila-real i Manolo Ahicart, d’Atzaneta. En la segona fila están les dones i una filla de Vicent i en la fila de baix la resta de fills. La foto està feta en casa de Vicent Meseguer en València.
51. Festes de Sant Pasqual en maig de 2006 en Vila-real, sopar en la peña d’amics de Joan i Carmen.
52. A l’autobús junt el meu consogre, Miquel Bonavia, l’any 1990.
53. La primera excursió del INSERSO en Ibiza, era l’any 1990.
54. La meua germana, el meu cunyat Arsenio i jo a Lourdes, l’any 1998.
55. Excursió de l’INSERSO a Eivissa, l’any 1995; junt el meu marit en Pere.
56. Excursió a Morella amb la meua amiga Montse, l’any 1.998.
57. Viatge a París amb en Pere.
58. Excursió a Set Cases en Camprodon (Girona), l’any 1999.
59. Excursió a Peñíscola junt a la família de Joan Carda. En la foto Carmen i els seus fills, Roser i Joan, l’any 1.999.
60. Una altra imatge de l’excursió a Peñíscola, en l’any 1.999.
61. Excursió amb els fills en Platja d’Aro.
62. Excursió a Lagos de Covadonga en uns amics, l’any 2000.
63. Excursió a Xàbea (Alacant), l’any 2.000.
64. Davant la porta del l’hotel en Oropesa (Castelló) amb Joan i Carmen, en un dels tants viatjes.

- 65. Aprofitant un dels viatjes, reunió amb la família de Joan Carda.**
- 66. Carmen i Emil son l'última amistat.**

PRÒLEC

La senyora Teresa Bayés és una empordanesa molt activa i amb molt de seny, tal vegada influenciada pels forts vents de la Tramuntana, que fa brotar de les terres altes gent amb geni, com ara Salvador Dalí.

La meva relació amb ella comença fa ja quasi vint anys quan estava fent la “mili”, en el poble de Sant Climent Sescebes, a Figueres. Vaig tindre la sort de conèixer la cuinera del restaurant La Masia quan, recent incorporat al campament de reclutes CIR n.9 i amb els amics de Castelló que vaig conèixer allí mateix, com Vicent Meseguer del meu poble, Vila-real, Andreu Arnau de Moncofa, Manolo Ahicart d’Adzaneta i més tard Ximo García d’Almassora, hi anàvem a fer un berenar-sopar tots els dies per a compensar les mancances de la dieta militar. Al mateix temps ens servia per a desconnectar de tota la pressió física i psicològica de la instrucció militar.

Una d’eixes vegades la senyora Teresa, que era cuinera del restaurant, va eixir de la cuina, es va acostar a la nostra taula i ens va preguntar d’on érem. Quan li vaig comentar que veníem de Castelló, ella ens va dir que feia temps havia conegut un recluta de Vila-real amb qui havia fet molta amistat. Això ens va sorprendre molt i a partir d’ahí va nàixer una amistat molt ferma, que la senyora Teresa ha nodrit, malgrat la distància i el temps. En este cas no s’acompleix allò de “lluny dels ulls, lluny del cor”.

La senyora Teresa, casada amb en Pere, gaudeix d’una felicitat maduresa envoltada dels seus, la seva filla Montserrat, el seu gendre i els seus néts. Ella s’encarrega de mantenir viva l’amistat nascuda en el restaurant La Masia de tots aquells que hi vam coincidir en un període de temps i que avui estem escampats per tota la geografia de l’Estat. Nosaltres tampoc l’hem oblidada i la continuem apreciand.

Aquest escrit, d’ambientació històricofamiliar, pretén manifestar els pensaments i la vida d’una empordanesa que ha passat la seva infantesa i la seva joventut durant els difícils anys de la dècada dels 40 i dels 50, però que no en guarda cap rancor ni trauma malgrat la manca de llibertat que hi havia. Ella més bé ressalta els valors de la tendresa dels pares i l’amistat que han seguit i han marcat tota la seva vida.

PRÒLEC DE L'AUTORA

Degut al programa de televisió d'Isabel Gemio i també els programes “Ou o Gallina” i “Mari Pau Huguet” on tractaven el tema de quin temps era millor si els anys 40, anys de la meva infantesa, o bé els 90, anys de la meva maduresa, jo dic que ni millor ni pitjor. L'any 1945 no teníem ni un duro i també poca llibertat, però jo crec que tot i aquestes mancances la gent érem feliços, sota la tendresa i protecció dels nostres pares.

En l'any 1998, després de més de 50 anys, hi ha diners i llibertat, però la joventut passa de tot, la gent no té temps per a fomentar relacions d'amistat i moltes vegades ni en el propi àmbit familiar hi ha estima i respecte entre pares i fills.

Foto 1. Els meus pares anegant el hort de Marçà, any 1935.

I. INTRODUCCIÓ

El dia que feia 64 anys, jo junt el meu marit en Pere, la meva filla Montse i la meva cosina Roser, anàrem a Sant Pere de Rodes i a Sant Salvador, on la meva cosina va obrir un restaurant anys enrere, anomenat “Els dòlmens”. Jo de petita hi anava tots els diumenges a servir les taules.

Foto 2. La senyora Teresa el dia que va fer 64 anys, en la seva visita a Sant Pere de Rodes i a Sant Salvador.

Foto 3. La meva cosina Roser a la porta del seu restaurant.

Passant aquelles muntanyes recordava la meva mare. Ella de petita hi anava a pasturar les cabres i ens explicava moltes coses de la seva infantesa. Pensant això em vaig inspirar i digué: jo puc fer unes memòries.

La meua mare era filla del “Mas Magí” i fou batejada a la Selva de Dalt, eren 6 germans: Maria, la gran, Roseta, Enriqueta, en Pep, Lola i Mari la petita. Fruit d’aquesta germandat som tretze cosins: Enriqueta, Paco, Paquita, Maria, Paquita, Tienet, Baldiri, Elvira, Jano, Lola, Teresita, Amadeu i Roser.

Foto 4. El mas dels meus avis, Can Magí, a Sant Pere de Rodes (Port de la Selva).

Foto 5. Un dinar de família al Mas Ventós, l'estiu de l'any 1998.

II. RECORDS VIUS INESBORRABLES, TANT COM DURI LA MEMÒRIA

El meu nom és Teresa Bayés Baus i vaig venir al món el 29 d'agost de l'any 1933, a casa de la meua àvia Hipòlita.

Quan estic escrivint les meves memòries em falta poc per a fer els 65 anys i veient programes de la televisió varen passar per la meua ment un munt de pensaments.

Quan vaig començar a ser conscient de les coses del meu voltant eren els temps del franquisme més dur, però jo penso que tots els de la meua época ho vam passar malament, petits i grans.

He recordat durant una bona estona quins anys tan dolents vaig passar de petita però també, encara que foren pocs, hi hagueren de bons; els millors anys de la meua vida els vaig passar a casa d'en Tienet Flaquer.

Foto 6. En Can Tienet Flaquer tenia 17 anys.

Foto 7. Al jardí del pati de Can Tienet Flaquer, quan jo tenia 16 anys.

Jo tenia 14 o 15 anys quan vaig anar a fer companyia als avis en Tienet i l'Hortènsia. Ens estimàvem com si fóssim de la mateixa família. Em pagaven 200 pessetes al mes. Al matí m'alçava i anava a buscar la llet a ca la Maria Pacarenya. Després feia el meu llit i el dels avis. També ajudava la senyora Teresita, ella feia el dinar i sempre em deia que anara aprenent a fer els menjars per al dia següent. Tot el que sé fer és gràcies a ella. Com he comentat abans, jo en aquella casa era una filla més, igual que la Palmira, la Maria Teresa, la Sabrina i en Sebastià. Recordo que aquest últim va fer un viatge a París i ens va portar unes mitges de niló que en aquells temps no es veien en aquest país.

La senyora Teresita ens ensenyava a fer jerséis i ganxet, fer patrons per a fer bruses i un munt de coses de cuina, una de les que recordo és la recepta dels bunyols:

5kg de farina; 30 ous; 2kg de sucre; 1 got d'anís; 4 llimones; 2 tubs de vainilla; 100g de mataluga; 150g de llevat de cervesa; 250g de llevat de pa; 250g de mantega; 200g de greix de porc; un polsim de sal. Què bons!.

Foto 8. En la carretera de Roses, a l'edat de 16 anys.

III. LA MEVA INFANTESA

Començaré la meua infantesa. Tot el que explique és la realitat, no és fantasia, és pura realitat. Així doncs, començaré dient que som tres germans i jo sóc la més petita: Paquita, la major, en Jano i jo.

Foto 9. A l'escola de Vilajuiga, quan jo tenia 2 anys.

Em recordo que abans d'entrar les tropes nacionals, l'any 1939, vàrem anar tota la família al Mas Magí, era el mas dels meus avis i oncles. Ens trobàrem molta gent de la família perquè anaven a França, per por d'una revolta o d'una guerra.

Al túnel d'anar a Llançà hi havia bombes per explotar i jo recordo que dormíem en un mateix llit sis mainades del través i els meus cosins igual.

Foto 10. La meva germana i el meu germà, quan tenien quinze i deu anys, respectivament.

El meu cosí Paco era a la guerra o al camp de concentració. Tota la mainada anàvem a jugar a l'era i quan sentíem l'aviació, concretament "la Pava" que anunciava un imminent bombardeig, ens amagàvem a sota d'una roca que tenia forma de cova.

La meva tia Maria Grant es posava a sota del llit on teníem una saca de farina, sortia ben blanca i nosaltres ens en réiem. Cada dia menjàvem lletilles, perquè era l'únic que donaven de racionament. Jo li deia a la meva tia Úrsula: "per què no em dones un ou?", era tan petita que no entenia la situació que hi passàvem.

Recordo que la gent abandonava el bestiar i aquests dies vàrem matar una vedella prou gran, però érem molta gent i aviat es va acabar.

Foto 11. La meua germana, Paquita, els meus cosins: Paquita, Paco, Maria i jo.

Els homes s'amagaven al paller a sota de la palla; els militars passaven per allí amb unes baionetes calades i preguntaven: “¿dónde están sus maridos?”, les meves ties els responien que estaven al front. Jo recordo que em feien molta por i a vegades baixàvem al poble a buscar roba. Solament recordo que hi havia molts moros, militars i gent desenfrenada que matava per res.

Un dia aparegué l'aviació i la meua mare em va dir: “corregueu que ens posarem a sota la pedrera de Can Simón i ella ens posava un broc a la boca perquè si caigués una bomba no quedàrem barra-secs.

Al cap d'un temps vàrem tornar al poble, la meua mare no podia dormir a la nit i sortia a la terrassa. Allí sentia com mataven els presoners del Castell de Figueres. Recordo que un dia ens despertà i ens va dir: “escolteu mainada, avui ja n'han mort vuit i cada dia igual. “Les guerres lluny de les nostres terres”. Va ser molt trist pels pocs anys que tenia.

Foto 12. Aquesta foto la vàrem fer per al meu pare, perquè ens coneguera allà al camp de concentració, la meua germana tenia disset anys, el meu germà dotze i jo quinze anys.

En temps de la postguerra jo recordo que els Reis Mags no varen passar mai per casa meua; em ve a la memòria que una vegada els soldats que tenien per caserna l'Hotel varen posar un arbre molt gran ple de joguines per a la mainada pobra i jo mirava el que ens donarien amb uns ulls ben grossos. Ens varen donar una cuina plena de cassoles. Per primera vegada era ben feliç, tota la mainada del veïnat anàvem a jugar a "Can Margineda", perquè la Carmen, en Ramon i en Miquel tenien moltes joguines. Era una casa senyorial, on tenien una criada que es deia Eugènia i la senyoreta

Glòria no ens deia mai res. Tots hi anàvem, cada dia, a jugar a fet i amagat per sota dels llits, per darrera de les cortines,...Quina paciència tenia la senyoreta!.

Foto 13. En aquesta fotografia s'aprecia les vaques d'en Miquel de "Cal Negus".

La falange donava dinar a la mainada pobra òrfena. En aquells moments nosaltres no enteníem per què el meu pare era presoner en un camp de concentració a Sant Ceprien, França.

La meua germana i el meu germà anaven a "Ca la Bernadora" a buscar el dinar però jo, sabeu què feia? quan sentia la corneta dels soldats me n'anava a "Ca la Viura", on hi havia l'Estat Major.

Anava a la cantina a buscar menjar. Jo que era molt múrria i atrevida els feia gràcia i m'omplien les butxaques d'ametlles i em donaven un xusco de pa. Jo em quedava ben contenta esperant el dia següent, sabeu quina edat tenia?. Set anys.

Hi havia un tinent que em deia: "Qué bonita eres con esos tirabuzones!".

També recordo que, de petitta, anava tots els dies a "Can Gori" a jugar amb la Montserrat, que era per a mi la millor amiga. Va tenir una malaltia que es deia el "garrotillo". Quan va millorar, anàvem a buscar espàrrecs i la seva mare ens feia una truita de farina. També posàvem sacs al carrer perquè se posaren les granotes i després les guisàvem amb tomàquet i així moltes més anècdotes que són ben realitat.

Aquests moments viscuts no s'obliden per més anys que passin, no s'obliden mai, mai,...

També donaven unes cartilles de racionament per anar a buscar menjar; una misèria . M'enrecordo també que quan el meu pare ens escrivia cartes des de la presó ens deia que passava molt de fred. Ell ens deia que feien un forat a la sorra per a protegir-se del fred i del mar. També ens deia que veien córrer els polls per la sorra degut a la misèria i la falta d'higiene, però ell sempre estava content. Jo em semblo a ell en el caràcter, sempre cantant i amb bon caràcter.

En Jaume Padern, que vivia a Sant Nasari (França) i que havien sigut molt amics de joves, li portava roba i el que podia d' amagat dels guàrdies.

Foto 14. La meva germana Paquita als setze anys i jo amb vuit anys.

També era presoner un noi que més tard seria un gran cantant, sabeu qui era?. Ni més ni menys que Luís Mariano. Ell feia els dies més agradables cantant “Violetas imperiales” i altres cançons com “Rosa”. Al cap d'un temps el meu pare va escriure una carta dient que el batlle del poble podria fer un aval per a ell. Així, la meva germana Paquita, que era la més gran, va anar a trobar en Tonet Casdevall, que era el batlle del poble. Aquest li va respondre: “qui ha fet mal que el pagui”. No recordo que el meu pare hagués fet mal a ningú mai, ni hagués mort a ningú, ni hagués trencat cap imatge de cap sant a les esglésies. Solament pel fet de marxar a França, per la por d'una guerra o d'una revolta. Per fi el portaren presoner al Castell de Figueres.

L'hi anàrem a veure tota la família. Jo no l'havia vist mai, perquè abans ell treballava a Cervera de paleta en l'obra. Era l'any 1936 i quan ell marxava, jo encara dormia i quan arribava a casa, jo ja estava gitada. Com havien passat molts anys, jo no el recordava i jo li diguè a la meva mare si aquell home era el meu pare, però ell em va agafar i em va alçar a l'aire. Portava una nina "holandesita", que era la primera que jo havia tingut a la meva vida. Què contenta estava!.

Després se'n va anar a Madrid, a treballs forçats. Hi estigué treballant al Valle de los Caídos, a Guadalajara, a Valladolid, en fi, pels voltants de Madrid.

Foto 15. El meu pare En Joan Bayés Pons, l'any 1936.

Un bon dia va trobar un comandant que en veure'l tan fràgil i tan sec es va compadir d'ell i li va dir al soldat que repartia el menjar: "ponle más comida". El pobre en menys de res, s'ho va menjar tot. Al cap d'uns dies li va dir: "¿Pero qué hace usted aquí abuelo?". El meu pare li va dir que era un soldat de treballs forçats.

El Comandant li digué: "Aquí tiene un dinero y váyase para su casa". Ell no s'ho va pensar gens i se'n va anar a l'estació d'Atocha en Madrid, per agafar el tren i a casa.

Quan va arribar al poble ningú li va dir res, ni d'on venia ni on havia estat, ni tampoc que es presentés a la Guàrdia Civil, res de res. El pobre tenia quaranta-cinc anys i semblava que en tenia vuitanta. Va fer set anys i nou mesos de mili i a més un any de guerra!.

Ens explicava que per a poder menjar, anaven a buidar el fem del carrer i es menjaven les pells de taronja i de les patates, tot el que podien per a sobreviure.

Són fets reals en temps de la dictadura d'en Franco!.

També recordo que la meva mare anava a collir raïm a França i em deixava a casa de la meva padrina Roseta. Era petita i tenia molta por per tot el que havia passat. El meu cosí en Paco, m'encomiava per anar a dormir, però abans m'havia posat un llangardaix a sota del llit en una caixa de cartó i feia soroll. Jo deia: "Padrina vine que hi ha una rata!". La Coloma que era l'àvia, deia: "ja passarem una bona nit", i el meu cosí anava rient.

La meva mare treballava a Can Bastons, al camp, a cavar blat de moro i el que calia per a guanyar diners ja que era poc el jornal que se pagava.

Al vespre, sempre em feia les trenes abans d'anar a dormir perquè marxava molt d'hora. Com a l'hivern feia molt de fred es posava un rajol calent embolicat amb un diari en el llit!.

El meu germà en Joano i jo passàvem tot el dia sols, perquè la meva germana Paquita treballava a casa d'un metge a Llançà, a Figueres i a més a més, a les aigües de Vilajuïga

La meva germana era molt maca!. Llástima que no foren temps més normals, ja que l'haurien fet "mussa", a ella i a la meva cosina Paquita. A la primera li deien "la rubia" i a l'altra "la morena" i "portaven de cul" a tots els nois que venien a Vilajuïga. Tenien setze i disset anys!, però la meva germana, que des de petita anava a l'escola, li agradava l'Arsenio, noi de Cal Perals, però la meva mare, que era molt bona per als fills, fins al punt de treure's el menjar de la boca per a ells, al mateix temps era una dictadora. Sempre volia que es fes el que ella volia i per això mateix, no li agradava que la seva filla festejara amb l'Arsenio. Preferia un altre noi que es deia Pierre, però després de molts entrebancs, es va casar amb l'Arsenio i va ser molt feliç. Va tenir un fill que es diu Àngel.

Foto 16. La meva germana Paquita, tenia entre divuit i dinou anys.

La Maria, de Can Bonaterra, sempre ens donava una llesca de pa de blat de moro perquè era de “Ca la Rosa Flequera”.

Quan estàvem més contents era quan matàvem el porc, junt el veïnat, un dia a Can Patu, un altre a Can Xicot, un altre a Ca la tia Adelaida, un altre a Can Bonaterra. Aquells dies tréiem una arruga al ventre!.

Més tard, quan va tornar el meu pare, ja va ser diferent. La meva mare aquell any va anar a portar blat a la delegació del Govern a Figueres, perquè et feien pagar una quota per collir el blat.

La meva mare va comprar un petit porc per 30 pts, ja us podeu imaginar com era de petit, però es va fer gras, ja que li preparàvem perolades de glans que anàvem a buscar al bosc. Després de la matança, aquell any també vàrem fer botifarres.

La meva mare feia torrades amb greix i sucre ros, perquè de sucre blanc no hi havia. Un altre dia ens feia pa amb vi i sucre, pa amb oli i vinagre i també ens varen fer grans sense xocolata. Passades les veremes del raïm, tota la gent féiem confitura del most de raïm, en un perol se posaven melons, ametlles, préssec i figues. Quasi durava tot l'any!. Recordo que banyàvem dues o tres canyes de raïm “picapollas” per fer postres. Quan no hi havia patates per a sembrar, la meva mare sembrava remolatxa i cuinava el costellam del porc amb suc. La sopa la feia de rabaquet i també salàvem una

semal d'olives per a amanir amb cebes cuites al caliu, confitava fonolls marins, salava moltes anxoves, tot coses casolanes!. Quan va descarrilar un tren a Peralada, tothom anà a peu a buscar menjar!. Recordo que collíem mongetes blanques una a una i després patates que la meva mare havia sembrat.

Recordo que quan venia “la Festa”, la meva mare no tenia diners per anar a les barques i uns dies abans, buscava parracs, casquets de bombeta, ferros,... i així aconseguia algun diner. Però jo sempre estava contenta somiant amb coses que no venien mai!.

Foto 17. Aquesta foto és à l'escola, quan jo tenia entre deu u onze anys.

Foto 18. Excursió del Col·legi “Escuelas Nacionales Vilajuiga”, en l’any 1945, tenia per entonses 12 anys.

Al principi tot i que el meu pare era a casa no hi havia feina de paleta en l’obra, després d’una guerra ja us podeu imaginar tot en runes i sense diners. Però jo estava contenta de veure’l i li vaig dir a la senyoreta Maria: “ara ja pagaré les tres pessetes al mes perquè ja tinc el meu pare.

La meva mare li digué a l’Enriqueta de “Can Buleia”: “...mira ja és aquí el teu oncle Joanet i ja es podrà cuidar de la vinya”; i ella li contesta que l’amo els l’havia donat per sempre. Podeu imaginar-vos com se va quedar la meva mare, ella que li havia fet de mare i li havia donat de menjar, li va tornar en moneda falsa.

Foto 19. Aquesta foto és de la meva Primera Comunió, a l'edat de deu anys.

La meva germana, la Paquita, em feia les espadenyes de ganxet i quan es trencaven es guardava la sola i altra vegada es repetia el mateix. En els vestits passava igual: a l'estiu màniga curta i a l'hivern màniga llarga, però sempre el mateix vestit. Una vegada li vaig dir a la meva mare que mai podia anar com les altres nenes. Ella em va contestar que ja vindrien temps millors. Així, quan vaig prendre la Primera Comunió vaig estrenar un vestit de color rosa, molt maco que la meva germana havia fet per a mi. Érem molta colla: Montse de Gori, Maria del Burrique, la Sabina d'en Tienet, Flaque Àngels d'en Bobas, la Teresita del Robusto, la Montse d'en Majaleu, la Flora de cal Culflorit, la Carmen d'en Buleia, la Rosita d'en Montperdut, la Leocàdia, la Rosita de ca l'Ubati, Alfredo de ca l'Agre, Arsenio de la Talenca, en Rafael Bonaterra, en Pitu de cal Pacarenyme i jo.

La meva àvia Francisca m'ensenyava oracions, una de tantes deia així:

*“En aquet llit em ficaré,
set angelets hi trobaré,
tres als peus i quatre al cap,
tinc la Verge al costat,
em diu: Teresita dorm i reposa,
no tinguis por de cap mala cosa,
si res et vol tocar la Verge t´ apartarà”.*

Jo em vaig fer més gran i el meu germà que tenia 17 o 18 anys es posà malalt dels pulmons degut a tantes misèries i falta d'aliments, anava a treballar a Vilanova de la Muga cada dia en bicicleta i, el pobre, va arribar un moment que s'hi fatigava molt. El metge Viñas digué a la meva mare que m'havien de traure de casa perquè era la més petita i el mal era contagiós. Era la festa de Sant Feliu a l'agost i varen venir els meus cosins. La meva mare va explicar el problema que hi havia a casa a en Joanet de ca l'Isac. Ell digué que anara amb ells per a cuidar al nen i agafar el telèfon, però les vaig passar blanques i negres, de tota mena quan la meva germana em telefonava i sentia la veu de la meva mare plora que plora. Sols tenia tretze anys, van passar sis mesos, vaig tornar a casa meva per la festa del Roser i li vaig dir a la meva mare: “és igual que em posi malalta, jo a Can Jano no marxo més per trenta pessetes que em donen; ja aniré a jornal per guanyar diners”. La meva germana, que era molt devota va fer moltes plegàries i promeses perquè en Jano es posés bo i, al final, es va recuperar.

El meu pare treballava a Roses en “Fortificacions”, hi anava en bicicleta i quan rebentava la roda li deia: “vinga torna a les espatlles i a casa”. Hi guanyava vint-i-cinc pessetes de jornal i el meu germà gastava en medicaments i alimentació trenta-cinc pessetes.

La meva mare matava pollastres per a fer caldets i, com que no hi havia neveres, els posava al pou perquè es mantiguessin frescs dos o tres dies.

Recordo que anava a espedregar a casa del Ternet i la meva mare em donava un rovell d'ou. Abans de marxar a treballar, anava a vendre a Figueres al mercat, que en aquell temps era al “carrer de Vilafan”. Les venia a cinquanta cèntims la dotzena. Recordo que teníem ànecs, 16 dels petits eren muts i la meva mare deia: “si els pugués vendre m'aniria molt bé per a comprar medicines per al nen”. Jo li digué: “molt bé dona, demà és dia de mercat i aniré a vendre'ls”. Així és que agafo els cinquanta aneguets i espero. Va venir una dona i em va dir: “Nena, que no hi és la teva mare?”. Jo li digué que ara hi venia però que si els volia comprar jo li'ls podia vendre; ella se'ls mirà, i em va dir: “vols dir que no són muts?”. Jo li digué: que no els sentiu com criden?. Si els vol han de ser tots a cinc pessetes cadascun”. I se'ls va quedar. Jo sense mirar darrere vaig marxar corrents, vaig agafar el tren, vaig arribar a casa i li vaig dir a la meva mare: “ho veus?, ja estan venuts”.

Anava també a collir olives. Recordo que totes les setmanes anàvem a buscar pa a Vilanova de la Muga. Agafava el tren a les 5 de la matina, fins a Perelada. Jo corria per ser la primera i esperar que obrissin, agafava els dos pans de tres crostons, la coca que donaven per fer el pes dels quatre kilos i els diners justos per a un plàtan i tornava a casa.

Jo era molt decidida, en canvi la meva germana era diferent.

Vaig anar a collir raïm a “Ca La Roseta”. Jo i en Paquito Pasolet. Ens deien: “agafeu una llaca i no ajudeu a ningú, endavant. Guanyàvem quinze pessetes per dia i vaig guanyar setanta-cinc pessetes. Sabeu el que vaig comprar amb elles?. Abans, pels pobles venia un marxant amb una tartana i un burro. Vaig comprar un llençol, un paraigua i tela per fer-me una camisa groga.

Recordo que venia l’Elvira, la meva cosina, amb la seva nen germà va estar tant de temps al llit que els pocs llençols vells que hi havia se’ls va carregar tots. ¿Sabeu que va fer la meva mare perquè la nena no agafés cap microbi?. Li posà el meu llençol.

Així poso punt i final al meu currículum de petita i torno a passar als primers paràgrafs.

IV. LA MEVA JOVENTUT I MADURESA

Aquest paràgraf recull els anys de la meva joventut que vaig passar molt divertida anant de festa a Pau, Palau, Marçà i Garriguella; no hi havia cotxes, hi anàvem a peu. A Llançà hi anàvem amb tren. A Roses anàvem amb el carro de “Can Gorí” i féiem l’arrossada allà a les Muralles i després del ball a casa de tornada. No és per dir però jo era en aquell temps molt vistosa i alegre i tenia molts balladors.

Aquesta edat dels 15 als 17 anys és l’edat més maca, pensant el dilluns per arribar el diumenge i poder ballar els “pasodobles” i “fox” amb el noi que t’agradava més.

Foto 20. Entre els 17 i els 18 anys amb un vestit fet per mi mateixa.

Recordo que un noi de Riudecanyes, que feia la mili a la Torre de “Can Bornau”, estava enamorat de mi però jo no estava pas d’ell, i em va fer alguns poemes un d’ells deia així:

*“El poble de Vilajuïga
un poble no gaire gran
hi ha una noia molt maca
que sembla un lliri blau.
Jo envejo el qui la mira
i qui amb ella pot ballar
i temo que el perfum
li treguin i la puguin arrugar
si de les flors puguis en tendra
i les saps cuidar.
Teresita jo t’asseguro que
et voldria trasplantar.
Ets ferosa com les roses
Perfumada com el clavell
I per més anys que passin
no et podré oblidar.*

Esteve Puig.

Foto 21. Aquesta foto és a Roses, amb la Montse, la Trini i jo a l’edat de 15 anys.

Foto 22. Montserrat i jo en Vilajuïga, el 23 de maig de 1951, tenia 17 anys.

També hi havia un noi de Sùria que feia la mili a Vilajuïga i era molt creient, tots els diumenges el trobava en sortir de missa. Hi vam començar una bona amistat. Quan anàvem al ball, ell no sabia ballar i em va dir: Teresita, ¿per què no m'ensenyes a ballar? I li hi vaig ensenyar. Allò va ser un amor platònic del que sols va quedar l'amistat, després del llicenciar-se encara m'enviava postals amb poemes.

... me causa de saïcar
 que el libro de mi vida
 ha de siempre llevar
 el nombre " Perenne "

... sera tanto lo dicho ?
 sera lo dicho verdad ?
 ... de mis amara ?
 dudat, pero... amad.

Perenne Baga
 Maura 15-X-50
 Per unalt anys
 el teu amic
 Perenne Baga

Foto 23. Una de les postals en poemes dedicats dels amics.

L'any 1955 em vaig casar amb un noi d'Espolla que es diu Pere. Fruit del matrimoni va nàixer una filla que es diu Montserrat.

Foto 24. Teresa amb Pere Gummà i Teixidor, el noi amb qui es va casar l'any 1955

A en Pere el vaig conèixer l'any 1954 a Llausà, per la festa de 25 d'agost, i ens vàrem casar el 15 de juny de l'any 1955 perquè ell no tenia mare des de petit. Sols tenia pare i li feia falta una muller; els primers temps van ser una mica difícils ja que el seu pare era "de armes tomar", però jo no "vaig baixar del burro". El meu sogre era molt gelós, ell deia que totes les dones érem unes...., però jo li contestava: "la vostra dona devia ser igual", i de mica en mica el vaig fer canviar, amb molta paciència. Recordo que un dia em va dir: "aquest plat que menjo un altre dia el tiraràs al pati", no m'ho vaig pensar més, el vaig agafar i el vaig trencar.

Foto 25. El día de la meva boda amb en Pere, el 15 de juny en Vilajuïga.

Foto 26. Unes altres fotografies del dia de la meva boda amb en Pere, el 15 de juny en Vilajuïga.

Després va venir al món la meva filla Montserrat, el 12 de juny de l'any 1956 i jo veia que la situació no canviava. Per la festa del Ram, jo volia comprar unes sabatetes a la meva filla i no tenia diners. Vaig agafar la gerra d'aram del vi i vaig anar al quincallaire, m'hi va donar 150 pessetes i així vaig aconseguir diners per comprar el que jo volia. Amb molta paciència dia a dia, li digué a en Pere: ¿per què no vas a treballar a França, que se guanya més que aquí a Espolla?. Aquí se guanyava 35 pessetes i a Banyuls 250 pessetes. Tot això era l'any 1958 i així no havia de demanar diners per a anar a comprar.

Foto 27. Amb la meva filla Montserrat, quant tenia uns 6 mesos.

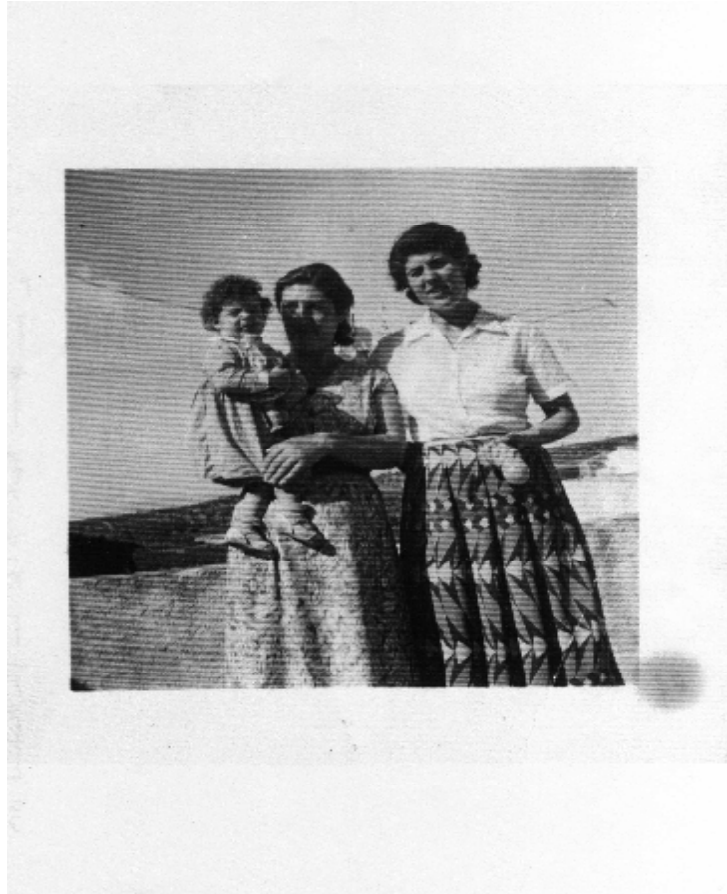

Foto 28. Montserrat, quant tenia dos anys.

Guardava mil francs cada setmana i així pugué fer un viatge a Strasburg i coneguí un oncle de Pere que es deia també Pere.

Foto 29. Viatje a Estrasburgo, amb el oncle en Pere, l'any 1957.

Foto 30. La meva germana Paquita, la meva filla Montserrat i jo, en l'any 1959.

Foto 31. La meva germana Paquita "la grant", el meu cunyat Arsenio i el meu nebot Angel.

Foto 32. Aquest és el fill de la meva germana Paquita, Àngel.

V. L'ETAPA DE LA TERCERA EDAT

Ara que em trobo ja en la tercera edat i superant dificultats, sóc feliç. Tinc un home bo, una filla i un gendre a més a més de néts que em demostren una gran estima amb visites, amb cartes i telefonades que em donen vida i fan que no em senti vella. De petita em varen ensenyar que s'havia de ser amable i carinyosa amb tothom, sembrant amor i amistat i així he pogut recollir també eixe amor i eixa amistat sembrada... També vull dir que no sóc rasista, per la meua forma de pensar tots som iguals davant de Déu.

Foto 33. El día que vaig cumplir 65 anys.

Foto 34. El diumentge del Ram, la meva filla, el meu gendre i els meus nets amb els avis Miquel i Teresa.

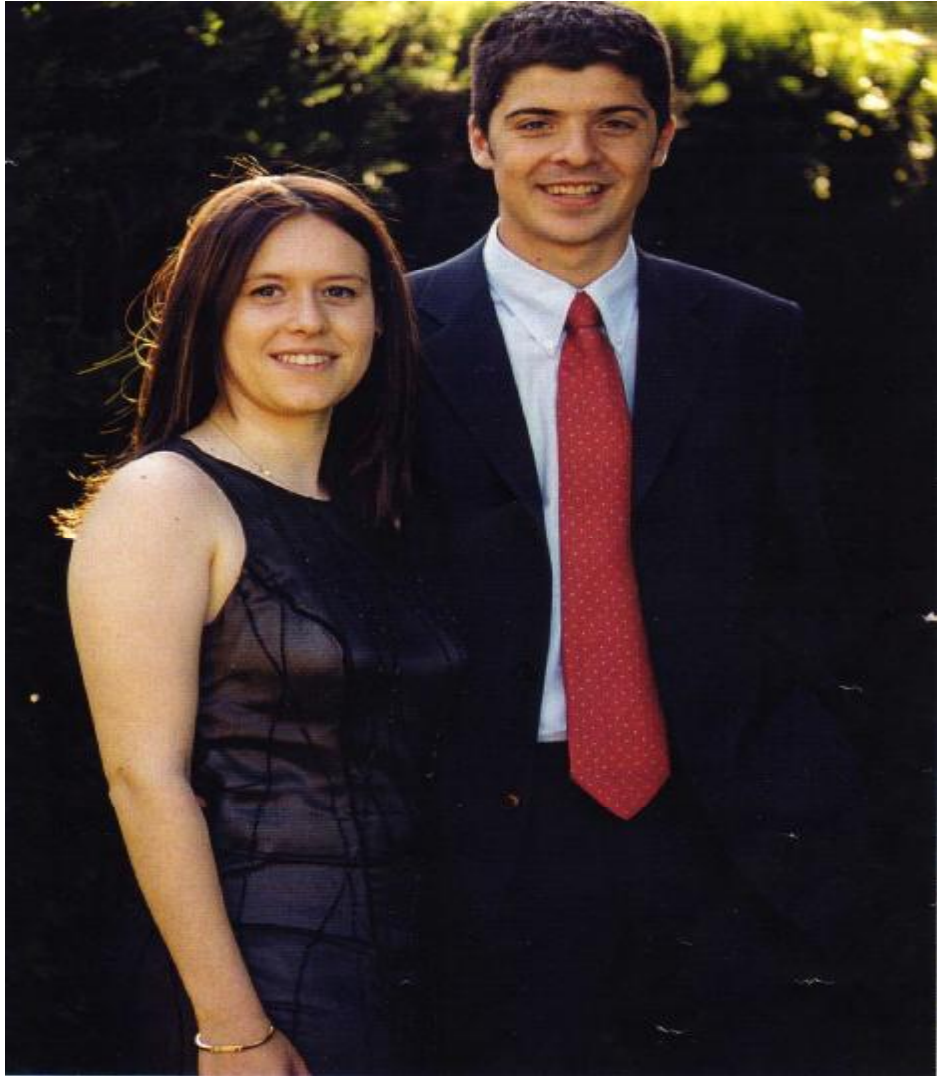
Foto 35. Els meus nets, Pere i Xavi, l'any 1.991.

Foto 36. Altra imatge dels meus nets, Pere i Xavi.

Foto 37. Xavi, que estudia electrònica.

Foto 38. El meu net Pere i la seva promesa

VI. LES MEVES RELACIONS A TRAVÉS DEL RESTAURANT “LA MASÍA”

Totes aquestes amistats les vaig fer quan treballava de cuinera en el restaurant La Masia de Sant Climent Sescebes durant vint anys, per on varen passar molts soldats: catalans, bascs, del centre d'Espanya, d'Andalusia, en fi, de totes les comarques que hi feien la instrucció militar. Ells passaven, preguntaven per la senyora Teresa i em portaven regals i records d'altres nois que hi havien passat abans i que hi venien a menjar. Jo per a ells era com una mare que els donava calor i els sabia entendre quan els tractaven mal, lluny de la seva família. Molts i molts, quan arriba Nadal, m'envien postal de felicitació, em telefonen i per les vacances sempre tinc visites, cosa que em fa molt feliç.

Una vegada al mes faig una excursió en l'autobús del meu gendre i així puc trobar-me amb als amics.

Foto 39. Amics del Campament Militar CIR n° 9, en el restaurant “La Masía” de Sant Climent de Sescebes, amb Manolo de Madrid i Xavi del País Basc.

Foto 40. Records del CIR nº9, en Sant Climent de Sescebes.

Foto 41. Amics del CIR nº 9 en Sant Climent. En la fotografia Angel de Madrid.

Foto 42. Els fills d'Angel de Madrid, que cada any m'envia una foto dels nens i un dècim de casa Manolita.

Foto 43. Amics del Campament Militar CIR n°9 de Sant Climent. Manolo de Madrid i la seva filla.

Foto 44. Amics del Campament Militar CIR n°9 de Sant Climent. Alfredo d'Arenys de Mar.

VII. LA MEVA AMISTAT AMB JOAN CARDA I LA SEVA FAMILIA.

A Joan el conec desde fà ja més de vint anys, també a través del fet d'anar al Restaurant "La Masía", quant ell feia el Servei Militar en el CIR n° 9 de Sant Climent. L'encontre se va produir quan una vesprada estava ell amb uns amics al Restaurant y jo, abans de sevir-los, els vaig preguntar d'on eren. Ell me va contestar que de Vila-real, un poble que estava en Castelló de la Plana, en el País Valencià. Per la sorpresa d'ell, li vaig dir que sabia del seu poble perquè vaig conèixer a un recluta qu'era de allí, un tal Ayet. Es va donar la circumstancia que Joan conèixer a les seves germanes i aixina va escomençar una amistat que ha perdurat fins al día d'avi.

Joan Carda Castelló viu en Vila-real i va escomençar el Servei Militar en Sant Climent de Sescebes (Figueres, Girona), l'any 1983. Està casat en Carmen Moliner Villarreal i tenen dos fills: Roser que té 14 anys i Joan que té 9 anys, quan s'escriu estes lletres.

Foto 45. Joan Carda durant el Servei Militar en el CIR n° 9 de Sant Climent de Sescebes (Figueres, Girona), l'any 1.983.

Foto 46. Amics de la mili de Castelló. D'esquerra à dreta i de dalt à baix, Vicent Meseguer (Vila-real), Andrés Arnau (Moncòfar), Ximo García (Almassora), Manolo Ahícart (Adzaneta), Joan Carda (Vila-real) i un noi de Terol.

Figura 47. Una simpàtica foto de Joan preparant una paella el dia qu'es và llicenciar.

Durant tots estos anys he tingut un contacte prou regular amb Joan i la seva família. Així mateix, tant els aconteiximents familiars (batetjos, comunions dels fills) com els nostres viatges i les visites que mos ha fet ells en Espolla, han sigut bones ocasions per à vóremos i mantenir encesa la flama de l'amistat.

Foto 48. Joan Carda i la seva família amb el meu marit en Pere, a casa dels seus pares a Vila-real junt els seus fills, Roser i Joan, allà per l'any 1998.

Foto 49. Roser i Joan quan eren petits, en una celebració amb motiu de les festes patronals de Vila-real, en el mes de maig, dedicades a Sant Pasqual.

Foto 50. En la foto están tots els amics de Joan que van la mili en el CIR n° 9 en Sant Climent de Sesebes, en el'any 1.983. D'esquerra à dreta i de dalt a baix Vicent Meseguer de Vila-real, Andrés Arnau de Moncòfar, Joan Carda de Vila-real i Manolo Ahicart, d'Atzaneta. En la segont fila estàn les dones i una filla de Vicent i en la fila de baix la resta de fills. La foto està feta en casa de Vicent Meseguer en València.

Foto 51. Festes de Sant Pasqual en maig de 2006 en Vila-real, sopar en la peña d'amics de Joan i Carmen.

VIII. ELS VIATGES.

Ara les amistats són diferents, són dels viatges de l'INSERSO. És molt maco no perdre el contacte amb la gent.

Quan tornem de cada viatge en l'autocar, tots em diuen: “Teresa fins la pròxima...” i jo contesto: “espero que hàgiu passat un bon dia igual que jo amb tots vosaltres. Adéu i bona nit”.

El pare del meu gendre em va dir: “Teresa, quan jo falte, tu has de continuar fent excursions” i així ho he fet.

Foto 52. A l'autobús junt el meu consogre, Miquel Bonavia, l'any 1990

Foto 53. La primera excursió del INSERSO en Ibiza, era l'any 1990.

Foto 54. La meva germana, el meu cunyat Arsenio i jo a Lourdes, l'any 1998.

Foto 55. Excursió de l'INSERSO a Eivissa, l'any 1995; junt el meu marit en Pere.

Foto 56. Excursió à Morella amb la meva amiga Montse, l'any 1.998.

Foto 57. Viatge à París amb en Pere.

Foto 58 . Excursió a Set Cases en Camprodon (Girona), l'any 1999.

Foto 59. Excursió a Peñíscola junt à la família de Joan Carda. En la foto Carmen i els seus fills, Roser i Joan, l'any 1.999.

Foto 60. Una altra imatje de l'excursió a Peñíscola, en l'any 1.999.

Foto 61. Excursió amb els fills en Platja d'Aro.

Foto 62. Excursió a Lagos de Covadonga en uns amics, l'any 2000.

Foto 63. Excursió a Xàbea, en la Comunitat Valènciana, l'any 2.000.

Foto 64. Davant la porta del l'hotel en Oropesa (Castelló) amb Joan i Carmen, en un dels tants viatjes.

Foto 65. Aprofitant un dels viatjes, reunió amb la família de Joan Carda, per la zona d'Alacant.

L'última amistat que he fet es la de Carme i del Emil. Son unes persones que les apreci molt. Quan vaig tenir la sort de conèixer-los, jo pasaba una crisi personal, no de diners, sobre l'enfermetat de la meva germana, que tenia l'Alzheimer.

La Carme, un día me va portar un ram de flors naturals i vaig ser tan feliç que aquells moments no sabia si somriure o plorar d'alegría.

Foto 66. Carmen i Emil son l'última amistat.

Aquestes i moltes altres amistats que duren es lo que me dona vida per à continuar.

IX. EPILEG.

He tingut el plaer i el privilegi de transcriure tots els pensaments de Teresa d'Espolla i recórrer tota la seva vida seguint el guió que ella mateixa ha anat marcant-se i he de dir que hi he gaudit molt. Estic meravellat de quina forma manté vius els records de fa ja molt de temps. En els seus pensaments hi ha dues claus que permeten descriure a una gran persona: el gran amor manifestat a la seva família i l'amistat que ha sabut mantenir amb tants amics, entre els qui tinc el gran plaer de comptar-me, que també la volem i l'apreciem.

Persona sempre dinàmica i amb un esperit sempre jove, que fa que sempre estiga viatjant i mantinga encesa la flama de l'AMISTAT.

En el recorregut per la intimitat de la seva vida han hagut moments per a mi de grans emocions, comprenent els patiments i les mancances de la postguerra, comportaments irracionals de la persona humana i que, en canvi, no se manifesta cap tipus de rancúnia en Teresa ni en la forma de descriure'ls ni en els fets que ella conta. Particularment per a mi ha sigut molt emocionant vore'm fotografiat amb tota la meva família i amb la senyora Teresa. Quantes coses han passat des d'aquells anys 80 en el campament de Sant Climent Sescebes, a Figueres, durant la mili!. I també, ha sigut cruel veure que alguns dels éssers que més estimem en la vida ja no hi són, com és ara la meva mare, el meu pare i el pare de la meva dona!. També Teresa ha tingut una gran pèrdua en la seva germana!.

Espere Teresa i en Pere que ens puguem vore i tractar molts anys i que mantingueu sencera eixa espurna de genialitat que només l'Empurdà pot encendre. També desitge que continueu irradiant eixos valors que us han acompanyat tota la vida. Per tot açò i per moltes més virtuts que no sóc capaç de concretar amb paraules us apreciem i us estimem.

Joan Carda i Castelló,

En Vila-real, març de 2.007.